

INDUSTRIPOLITIKK BORGERAS STRATEGIER

**— INNLEDNING HOLDT PÅ RV SITT
LANDSSTYREMØTE 28. MAI 1983
AV ARNE LAURITZEN
FAGLIGUTVALG AKP(m-l)**

INDUSTRIPOLITIKK. BORGERAS STRATEGIER
-INNLEDNING HOLDT PÅ RV SITT LANDSSTYREMØTE
28. MAI 1983 AV ARNE LAURITZEN

Mange vil diskutere industripolitikk. Men i Norge kan vi ikke diskutere industripolitikk uten å diskutere distriktspolitikk. Og å diskutere distriktspolitikk blir for kommunister og uavhengige sosialister i Norge bl.a. å diskutere sosialismen. Men for å diskutere sosialismen må vi også kjenne fiendens planer, og avsløre kapitalismen. Her har vi kommet kort, og derfor vil denne innledningen handle om nettopp dette. Hva er borgerskapets planer?

Hva er borgerskapets perspektiver på den økonomiske krisa? For borgerskapet både i Norge og internasjonalt bruker minst like mye tid og krefter på denne diskusjonen. De jobber både med analyser av utviklingstendenser, ideologiske spørsmål knytta til disse perspektivene, og med praktisk-politiske tiltak. Og hva er målsettinga: -Jo, å berge profitten og komme mest mulig nelskinna gjennom krisa. De bruker noen av de beste kreftene sine på dette, folk med mye kunnskap, og faktisk også folk som besitter visjoner, folk som prøver å se langt lenger enn den nærmeste kortvarige konjunkturoppgangen.

Finn Lied er en slik "visjonær". I en større artikkel i Aftenposten har han lagt fram en rekke ideér som har stor betydning for oss. Finn Lied tilhører ei gruppering innafor borgerskapet, han er tidligere industriminister i DNA. Og Finn Lied har ikke makt til å gjennomføre sine ideér uten motstand. På flere områder støter han sammen med Høyre-regjeringa sin politikk. Som borger utgått fra DNA har han bl.a. en noe mer forsiktig taktikk overfor fagbevegelsen enn Høyre, naturlig nok. Og han kritiserer YS og YF for å være for kompromissløse, samtidig som han roser LO for å vise vilje til moderasjon i tariffoppgjøret.

Men hva er vel ei pølse i slaktetida, for faktum er at Høyre-regjeringa allerede er i gang med å gjennomføre i praksis noen av de grunnleggende ideene Finn Lied tar opp. Det gjelder først og fremst den storstilte omlegginga av industristrukturen i Norge.

Et utvalg nedsatt i januar 82 kalt Buvik-utvalget la i mars i år fram NOU nr. 10 1983. Den kalles "Problemer og muligheter på ensidige industristeder" og er en gjennomgang av 104 ensidige industristeder. Buvik-utvalgets innstilling foreslår i realiteten ei nedbygging og direkte nedlegging av flere av disse stedene. Denne saka kommer til å bli en svært viktig og prioritert oppgave for RV i valgkampen. Det skal jeg komme inn på seinere.

Tilbake til Finn Lied. Det er grunn til å legge vekt på det han skriver fordi han i lang tid har vært en av borgerskapets langtidsplanleggere, og den store spalteplassen i Aftenposten indikerer ganske klart at det blir lagt stor vekt på det han legger fram. For oss er det også viktig å bruke han, bl.a. fordi han snakker mye klarere og mer rett fram enn andre borgere. Artikkelen i Aftenposten heter: "Samarbeid eller konflikt". Ideen til Lied er kort og godt at vi står foran så store omveltninger at de ulike borgerlige fraksjonene (i første omgang representert ved Høyre og DNA) må komme fram til en felles industri-politisk plattform, med et fint ord kalt konsensus. (Samtykke, samforstand).

Analysen til Finn Lied tar utgangspunkt i ideen om at å opprettholde den høye levestandarden i Norge og arbeid til alle er en "overmåte ambisiøs målsetting". Industriforbundet har beregna at fram til 1990 er det behov for ca. 250 000 nye arbeidsplasser dersom denne målsettinga skal gjennomføres. Med STAGNERENDE OLJEØKONOMI betyr det at fastlands-Norge årlig rundt 1990 må øke nettoeksportinntektene med ca. 20 milliarder kroner. Det betyr ei øking av verdiskapinga i eksportindustrien med 40%. Videre gjør han en analyse av verdensøkonomien som på mange måter faller sammen med vår: VERDEN BLIR IKKE HVA DEN VAR. Markedet for de aller fleste tradisjonelle produkter har stagnert eller er minskende. OECD-økonomene undervurderer det som skjer globalt. Blir det en oppgang nå, vil det bare være en midlertidig oppgang. "Jeg tror", sier han, "vi stort sett venter forgjeves hvis vi venter på at regjeringer gjennom OECD og på andre måter skal makte å få den gamle fart fra 60-årene inn i økonomien igjen."

De europeiske velferdsstatene har basert sin økonomiske vekst på utnyttelse av naturressursene sine. Man utvant dem, bearbeidet dem og handla med dem, ifølge Lied.

Han slår fast at dette ikke lenger kan være utgangspunktet for industriell framgang. Han slår fast at det NYE INDUSTRI-SAMFUNNET som i dag vokser fram er basert på utnyttelse av "den mobile høyteknologi" i kombinasjon med den måten de organiserer sine menneskelige ressurser på. Og da er han ikke først og fremst opptatt av lave lønninger, men at det finnes en nasjonal strategi for å styre både arbeidskraft og alle øvrige ressurser mot de områder som har vekstpotensiale og inntjeningssevne.

Med andre ord vil han ha en gigantisk omlegging av hele industristrukturen vekk fra råvareproduksjon (aluminium, ferrolegering, gruvedrift osv.) - og bearbeiding av disse (som ulike greiner av verkstedindustrien inkludert skipsbygging) - og over til høyteknologi og høy-spesialisering av produksjonen. Men, som han sier, : "Vi sinkes og forhindres av den rigiditet og manglende mobilitet som er blitt velferdssamfunns kjennemerke og som kan bli deres akilleshæl". Dette er ei omskriving av hans mer berømte ord om: "Jeg har flyttet 11 ganger og ikke tatt skade av det."

Om Norges status sier han at for første gang siden 1958 har ikke nasjonalproduktet steget, industriproduktet faller tildels betydelig og konkurransekrafta i forhold til utlandet har falt. Vi mister marked både ute og hjemme.

Lied er sterkt bekymra, og denne bekymringa gjenspeiler åpenbart bekymringa til resten av borgerskapet. Også ønsket hans om raskt å gjøre noe med situasjonen har støtte blant de som sitter med makt til å foreta seg noe. "Det er tvilløst at det nå haster, situasjonen forverrer seg så raskt at det er ingen tid å tape". Dette er et sitat som vi bør merke oss. Borgerskapet kjenner at det begynner å brenne rundt beina på dem. De ønsker raske handlinger og har visjoner om hva som kan hende dersom de ikke greier å løse problemene. Kissinger er kanskje den som har sagt dette skarpest: Blir det ikke endringer, og hvis det ikke blir utvikla en en felles økonomisk plan de forskjellige vestlige landa imellom, så kan hele utviklinga eksplodere i kaos, opprør og revolusjon, hevder han.

Hvor mange millioner arbeidsløse kan kapitalismen klare? Nå er det 32-34 millioner arbeidsløse i OECD-landa. Kan de klare 60 millioner? Og hva med den 3. verden? Bare i India har arbeidsløsheta de 10 siste åra økt fra 9 millioner i begynnelsen av 70-åra til 22 millioner nå.

Hvor mye kan systemet tåle?

Finn Lied, imidlertid, går ikke så langt som Kissinger, men det han ser er at klassekampen kommer til å skjerpe seg og at det er nødvendig for borgerskapet å ha en politikk for å møte dette. En politikk som sikrer dem den politiske makta og dermed fortsatt profitt. Han foreslår drastiske omstruktureringer, men peker samtidig på at: "Vi har ikke funnet ut hvordan vi skal omstrukturere på en sosialt akseptabelt måte. Det norske samfunnet med distriktspolitikk og industripolitikk sammenvevet er et samfunn lite tilpassa den visjon jeg innledningsvis skisserte av det nye industrisamfunn som må være i kontinuerlig omstilling. Det er nemlig veksten som har vært det sosiale smøremiddel i vårt demokratiske system, fordi de fleste har følt og erfart framgang. Veksten har vært en forutsetning for å unngå sosiale spenninger. Det vil ved lav og ingen vekst endre seg, og motsetningene og interessekonfliktene vil nødvendigvis komme langt sterkere fram enn tidligere."

Borgerskapet erkjenner at klassekampen kommer til å bli hardere, dvs. dersom de ikke greier å legge opp en politikk som hindrer dette eller i det minste demper virkningene av at folk blir mer militante, og at som Finn Lied sier: "Oppstår mange og nye interessegrupper". Men denne erkjennelsen skremmer dem ikke fra å legge opp planene som med hard hand vil gjennomføre den omleggingspolitikken som de mener er nødvendig.

Betyr dette at det går an å utvikle en politikk som løser krisa? Nei, det betyr det ikke. Det betyr tvertimot at det er nettopp den økonomiske krisa som tvinger fram planer og politikk fra borgerskapets side som tar sikte på å berge profitten mest mulig helskinna gjennom krisa. Det betyr, som vi på vår sedvanlig slagordsmåte pleier å si det: "Borgerskapet velter byrdene av krisa over på arbeiderklassens skuldre."

Med et politisk begrep kaller vi dette for klassekamp. Den økonomiske krisa i kapitalismen er den hestekuren systemet trenger for å kunne drives videre. Gjennom krisa gjennomføres de nødvendige omstillinger, dvs. omleggingene, nedskjæringene og saneringene som må til for

at kapitalismen må kunne vakle videre. Det er helt åpenbart at jo flere millioner arbeidsløse et slikt system skaper, jo mer øker faren for at klassekampen skal skjerp seg i en slik grad at det kan true selve systemet. I siste instans har borgerskapet kontrollen over voldsapparatet, slik vi så det i Belgia i 1981 da demonstrerende gruvearbeidere som krevde arbeid ble møtt med ridende politi og køller. Men Finn Lied er framsynt og han bygger på den erfaringa som flere generasjoner med klassesamarbeid har skapt. Hans metode for å møte krisa er at borgerskapet står sterkere dersom de kan komme fram til en felles plattform. Og han ser lyspunkter i tida: "Aftenposten skriver på lederplass om behovet for samarbeid over partigrensene. Arbeiderbladet skriver på tilsvarende plass at det er innenfor landets grenser vi må løse våre problemer!" Og han har merka seg stortingsmann Førdes antydning om ønskeligheta av "sosial kontrakt", et ord fra konsensuspolitikkens terminologi. Han avslutter sånn: "En bred samforståelse mellom hovedaktørene på det næringspolitiske område ville, tror jeg, utløse en tro, ja en entusiasme og en tillit til fremtiden, som ville kunne bli en forløsende og inspirerende kraft.

Så skal jeg for meg regjeringa sin industripolitikk. Er det sånn at regjeringa ikke har lagt fram noen "samlende strategi for den industrielle utvikling i Norge, slik blant andre Arbeiderpartiets tidligere industriminister Finn Lied har tatt til orde for", som Arbeiderbladet uttrykker det 24.mai?

Jeg mener at Arbeiderbladet i hovedsak tar feil. Høyre er i ferd med å legge opp en økonomisk politikk og en industripolitikk som best kan karakteriseres sånn vi ofte har formulert det, nemlig at borgerskapet angriper på brei front.

Det som skiller seg fra strategien til en borger som Finn Lied og borgerskapet representert ved regjeringa er at Høyre sin strategi for å møte krisa ikke i den grad er visjonær sånn som Finn Lieds konsensus-linje. Naturlig nok, fordi Høyre har regjeringsmakta og må stå for en praktisk politikk i større grad enn Finn Lied og DNA.

Jeg skal derfor ta for meg to elementer i Høyres industripolitiske strategi, og de utmerker seg nettop ved at de allerede er blitt praktisk politikk. Den ene er det borgerskapet spesielt i den private delen av industrien som står for. Vi ville vel kalle denne metoden for rasjonalisering, og metoden som ble brukt i høykonjunkturen var samlebåndsprinsippet, tidsstudier osv. for å få opp produktiviteten. Da var målet å drive opp produksjonen maksimalt for å mette et tilsynelatende umettelig marked. Klassekampen dengang besto bl.a. i å slåss mot de menneskefiendtlige systemene tidsstudier egentlig var.

Men nå er det nedgangstider. Markedet var ikke umettelig, og for å få kapitalen til å yngle må produktiviteten økes på en helt annen måte. Nå må virksomheta rettes inn på det som er mest produktivt og mest profittbringende, og å fjerne, eller skjære bort de delene av virksomheta som ikke passer inn i en sårn strategi for bedrifta. Istedenfor rasjonalisering har borgera satt sitt eget navn på dette, de kaller det "slanking" av bedrifter. De bruker internasjonale rasjonaliseringsfirmaer til hjelp. McKinsey er etterhvert blitt herostratisk berømt i Norge, med Akergruppa, Helly Hansen og nå Borregaard på samvittigheta. Klassekampen nå består i å slåss mot oppsigelser og permitteringer, for rett til arbeid.

Ta f.eks. Akerkonsernet. Der gikk McKinsey inn for at AG skulle ha som hovedstrategi å innrette seg på off-shore-markedet i Nordsjøen. Det betydde at flere av bedriftene i AG enten måtte selges eller legges ned. Det gjaldt bl.a. Nyland Nord, Foss Jernstøperi, TMV, BMV, og Vindholm verft. I dag, ca. 3/4 år seinere er denne hardhendte rasjonaliseringa og omstillinga gjennomført, og AG framstår som et nytt strømlinjeforma konsern spesielt innretta på off-shore med Aker Verdal og Stord Verft i spissen. De tidligere nevnte bedriftene går alle, bortsett muligens fra Vindholm Verft, ei svært usikker framtid i møte, høyst sannsynlig vil det ende med nedlegginger og nedskjæringer i løpet av 1983-84. Dette passer forøvrig bra i Ulveseth-utvalgets planer om sanering av verkstedindustrien. I ei engelsk avis får denne "slankinga" av AG store oppslag, og Karl Glad, direktør i AG uttaler at han er meget godt fornøyd med hva de har klart å oppnå. Det vi kan lære av denne "slankinga" er at den vil danne mønster for flere andre norske konserner. Vi ser at Helly-Hansen allerede

har gått en runde med McKinsey, og nå sist Borregaard i Sarpsborg. La oss se litt nærmere på eksempelet Borregaard:

Hva betyr dette? Jo, det betyr at vi allerede nå kan "spå" at det vil bli nedskjæringer på Borregaard. Vi veit at spesielt papirfabrikken vil stå i fars-sona, og det er 1000 mennesker det dreier seg om. Hva som vil skje med de andre delene og divisjonene er vanskelig å si i dag. I det siste halve året har det foregått et gigantisk spill om Borregaard som først kom fram på overflata i forbindelse med generalforsamlinga 4.mai. Fra januar til mai ble det omsatt omlag 800 000 aksjer, og store kapitalgrupperinger slåss om innflytelsen i Borregaard. (Kurs nå: 180,- 1980: 75,- 1982: 101,-). Det er planer om en fusjon mellom Borregaard og Norcem, og Nora ønsker å overta, fusjonere sammen med Stabburet.

Etter generalforsamlinga har aksjeoppkjøpet fortsatt, det antas at det nå i første rekke er motstanderne av fusjon som kjøper aksjer for å styrke sine posisjoner. I begynnelsen av juni er det ekstraordinær generalforsamling i Borregaard, og etter som sakene har utvikla seg ser det ut til at fusjonen mellom Borregaard og Norcem henger i en tynn tråd. Uansett, dette er et spill som vi revolusjonære ikke har så stor innflytelse på, vi stiller i rolla som observatører.

Men vi kan si en del om hva dette betyr for arbeidera på Borregaard, og deres framtid. For: De to faktorene, de dramatiske forandringene av eierinteressene som har foregått (og som faktisk fremdeles foregår, siste stjerne på himmelen er Bergesen-gruppa som nå har skaffa seg i alt 100 000 aksjer) pluss at McKinsey er i gang med "slankeplan" for Borregaard i Sarpsborg - vil bety oppsigelser, ja kanskje akutt anorexia!

Hva sier f.eks. McKinsey i en foreløpig rapport 18.mai:

1. De slår fast at Borregaards virksomhet må rasjonaliseres på alle plan for å sikre ei sunn økonomisk utvikling i selskapet.
2. De slår fast at det finnes gode muligheter for betydelige resultatforbedringer, først og fremst gjennom strategisk viktige kostnadsreduksjoner, men også gjennom å styre produksjonen mot noen områder med høyere betalte produkter.

Sånn kommenterer Aftenposten den foreløpige rapporten: "Foreløpig er det ikke arbeidet konkret med mulighetene for mannskapsreduksjoner, men av en kortfattet melding fremgår det at meget kan skje ved Borregaard i Sarpsborg. McKinsey påpeker at bedriften har sterkt behov for å konsolidere sin virksomhet og forbedre sin konkurransemessige situasjon."

I klartekst betyr dette at i løpet av 1-4 måneder vil det bli lagt på bordet planer og forslag til vedtak om redusering av drifta i Sarpsborg med minst 1000 mann, sannsynligvis flere. Det ligger også i lufta at f.eks. Stabburet med i alt 1200 ansatte (på landsbasis) og ei omsetning på 755 millioner kan bli fusjonert med Nora. Adm.dir. Sørhus antyder at dersom det blir fusjon mellom Norcem og Borregaard, og at Nora-aksjene stemmer riktig (de har nå omlag 140 000 aksjer) - så kan det bli fusjon for Nora.

-Eller som Aftenposten sier det: "Meget kan skje ved Borregaard i Sarpsborg."

Så til det andre elementet i Høyres industripolitikk som jeg vil ta opp. Buvik-innstillinga. Da jeg gikk gjennom den første gangen lurte jeg på om dette bare var et "høyre-radikalt" skrivebordsprodukt beregna på de mest Friedman-frelste, og som aldri ville komme til utførelse fordi de konklusjonene som Buvik-utvalget trakk var så vidttrekkende at det i første omgang virka usannsynlig at borgerskapet skuule våge seg på dette på grunn av konsekvensene for utkant-Norge.

Men så begynte signalene å komme. I stortingsproposisjon nr.74 om statsbedriftene sier Høyre-regjeringa: "Regjeringa har merket seg Buvik-utvalgets forslag og ser generelt positivt på dette." (Det gjaltpunktet om å styre lønnsutviklinga ved å koble lønnsavtalene sammen med bevilgning fra staten.) Og industriminister nr.2, statssekretær Ingebrigtsen fulgte opp i Aftenposten i begynnelsen av mai med å "poengtere" at det nå ser ut til at stadig flere politikere er innstilt på å se på både private hjørnesteinsbedrifter og statsbedrifter ut i fra et lønnsomhets-syn. Statsråd Rettedal sier det sånn i et foredrag holdt i Polyteknisk Forening 15.mars 1983: "Det er kommet en økende respekt for markedets evne til rimelige tilpasninger og en ny beskjedenhet med hensyn til myndighetenes evne til å løse alle sosiale og økonomiske problemer."

I samme foredrag sier han også :

"Industrien er i dag svært sårbar. Vi har 55000 arbeidsplasser hvor lønnsutgiftene utgjør mer enn 100% av verdiskapningen. Vi har 100 000 arbeidsplasser i bedrifter hvor lønnskostnadene er mellom 80 og 100% av verdiskapningen..... Vi må forsøke å snu den negative utviklingen uten at for mange av disse 155 000 blir kastet ut i ledighet. (Utheva av meg).

La meg minne om Slømmestad, hvor 32 millioner i overskudd ikke var lønnsomt NOK! Det er borgerskapet som definerer hva lønnsomhet er, og den måles i forhold til hva som er maksimal profitt. Vi kan derfor trygt slå fast at de ideene som skisseres opp i NOU nr.10 vil bli bitter virkelighet for mange ensidige industristeder i Norge. Og det går fort.

Hva er det så Buvik-utvalgets innstilling handler om? Først og fremst handler den om det jeg har sagt noe om tidligere, nemlig at det er krisetider, og at borgerskapet jobber hardt for å unngå å betale regninga. Innstillinga tar for seg 104 såkalt ensidige industristeder. Dette er utvalgets definisjon av ensidige industristeder i Norge:

100

NOU 1983: 10

Problemer og muligheter på ensidige industristeder

Vedlegg 1.

Norges industristeder. Avgrensninger og definisjoner

En definisjon av hva et industristed er, avhenger av de data som er tilgjengelige. Ideelt sett burde vi ha opplysninger om antallet bedrifter og antall sysselsatte i hver bedrift på hvert sted. Vi kunne ha god bruk for opplysninger om de ansattes fordeling på industrigrener, og data om de ansattes kjønn, alder og bosted. En årlig industristatistikk med slike opplysninger ville vært et velegnet redskap for analyse og planlegging på stedsnivå. Men en slik statistikk har vi ikke.

Vi må derfor gå til folketellingene, som presenterer oppgaver på stedsnivå. Av mangel på bedre data må definisjonen av hva et industristed er, bygge på folketellingens data fra 1980. De trykte folketellingene gir opplysninger om folketallet på hvert sted, aldersfordelingen, og yrkesbefolkningen fordelt på de viktigste næringer. De gir ikke oppgaver om fordelingen på industrigrener. Men slike opplysninger har utvalget skaffet ved en spesialkjøring av 1980-tellingen.

1.

Utgangspunktet for definisjonen er tettstedet, som er en konsentrert bebyggelse med minst 200 innbyggere.

2.

For at et sted skal kunne karakteriseres som et industristed, må andelen industrisysselsatte i yrkesbefolkningen ligge vesentlig over landsgjennomsnittet. I 1980 var 20,7 prosent av yrkesbefolkningen i arbeid i næringene industri og bergverk. Utvalget har valgt å definere et industristed som et sted der andelen industrisysselsetting ligger minst 50 prosent høyere enn landsgjennomsnittet, dvs. 31 prosent i 1980. I 1980 var det i Norge etter denne definisjonen i alt 206 industristeder. (I 1970 var industriandelen 26 prosent. Da måtte et industristed ha minst 39 prosent av yrkesbefolkningen sysselsatt i industri. Definisjonen er altså relativ.) Utvalget har vurdert å sette en høyere minimumsgrense (f.eks. det

dobbelte av landsgjennomsnittet) for å begrense antallet steder. Såvidt mange typiske industristeder ville da ha falt ut, at utvalget ikke ville gå inn for en slik høyere minimumsgrense. (Det endelig utvalget ville ha blitt 65 i stedet for 104 ensidige industristeder).

3.

Mange fiskevær faller utenfor definisjonen. Ikke desto mindre har de et ensidig næringsgrunnlag basert på fiske og fiskeforedling. For å fange inn slike ensidige fiske- og fiskerindustristeder i utvalget, tar vi med steder der andelen sysselsatte i fiske og industri ligger minst en halv gang over landsgjennomsnittet for disse næringene (d.v.s. 33 prosent). Videre skal minst halvparten av de sysselsatte i fiske og industri være sysselsatt i fiske og næringsmiddelindustri. Endelig skal sysselsettingen i næringsmiddelindustrien være minst like stor som sysselsettingen i fiske. I alt tilfredsstiller 38 steder disse kravene. Dermed blir det maksimale antall industristeder 244.

4.

Neste fase i arbeidet er å redusere det maksimale antallet steder gjennom et sett av begrensende kriterier, for til slutt å komme frem til et endelig utvalg av ensidige industristeder. Ut fra en vurdering av at næringsgrunnlaget på et større sted normalt vil være mer allsidig og mindre sårbart for enkeltvedleggelsler av bedrifter, ser utvalget bort fra 5 steder som har mer enn 20.000 innbyggere, såkalte store steder. (Der er gjort unntak for Mo i Rana.) Denne begrensningen reduserer antallet industristeder til 239.

5.

Dersom et industristed har en beliggenhet i forhold til ett eller flere større steder (med minst 20.000 innbyggere) som gjør det mulig for befolkningen å søke arbeid på det større stedet uten å skifte bosted, regner utvalget med at pendling kan være et brukbart alternativ hvis den lokale sysselsettingen i industri på industristedet skulle bli redusert. Reisetiden må ikke bli for lang, og det «alternative» stedet må ikke være for lite i forhold til industristedet. Utvalget har satt 45 minutters arbeidsreise som øvre grense for det en kan kalle normal arbeidsreiseavstand, i tråd med tidligere undersøkelser av forholdet bosteder – arbeidssteder. Etter skjønnsmessig vurdering har utvalget i enkelte tilfeller sett bort fra 45-minuttersgrensen. Utvalget har satt som et generelt krav at det «alternative» stedet må ha minst 20.000 innbyggere. Men også her er regelen

skjønnsmessig fraveket i enkelte tilfeller der den virker ureimelig. Den vanligste årsaken til å fravike regelen er at industristedet som ligger nær et større sted, i seg selv er så stort at det større stedet ikke kan absorbere arbeidskraft som ville bli overflødig om bedrifter ble lagt ned på industristedet. I alt 46 industristeder ligger mindre enn 45 minutter reisetid fra steder med minst 20.000 innbyggere, og holdes derfor utenfor analysen. Vi kaller dem industristeder nær store steder. Igjen er det da 193 industristeder.

6.

En rekke industristeder ligger også i nærheten av steder som riktignok har mindre enn 20.000 innbyggere, men hvor en likevel kan hevde at de mindre stedene enten allerede er eller kan bli integrert i et videre lokalt arbeidsmarked. I alt 24 steder ligger slik til i forhold til større steder at de holdes utenfor utvalget. Vi kaller dem satellitter til ikke-industristeder. Dermed er utvalget redusert til 169 industristeder.

7.

Det vil i mange tilfeller være naturlig å betrakte to eller flere industristeder som ett sted. Det finnes mange eksempler på at bebyggelse knyttet til en konsentrasjon av arbeidsplasser av topografiske, regulerings tekniske eller generalplanstrategiske årsaker er blitt stykket opp i flere tettsteder.

Ett eksempel er Øvre Årdal, Årdalstangen og Seimsdalen i Årdal som alle skylder aluminiumsverket sin oppkomst. I flere tilfeller er tidligere atskilte tettsteder nesten vokst sammen, og kan betraktes som ett. Eksempler er Leirvik og Sagvåg på Stord, Kongsberg, Saggrenda og Skollenborg. I andre tilfeller ligger to eller flere steder så nær hverandre at de i praksis er integrert i et felles arbeidsmarked. Kirkenes, Hesseng og Bjørnevatn betraktes f.eks. som ett slikt integrert arbeidsmarked.

Da raffineriet på Mongstad ble bygget, gikk Austrheim og Lindås kommuner bevisst inn for å unngå framveksten av ett industristed nær raffineriet. Mange av de ansatte har hus i boligfeltet i tilknytning til de allerede eksisterende små bygdesentrene på Lindås, Kaland og Åros, som ligger noen kilometer fra hverandre, men som vi likevel velger å betrakte under ett, som «Mongstad-byen».

I alt blir på denne måten 38 industristeder slått sammen med andre industristeder, de er satellitter til industristeder. Dermed blir utvalget redusert til 131 steder.

8.

Ut fra en betraktning om at industristeder som er avhengige av én dominerende bedrift eller av flere bedrifter innen samme industrigren vil være mer utsatt for strukturproble-

mer og konjunktursvingninger enn steder med mer variert industri, har utvalget foretatt en todeling av industristedene i ensidige og flersidige. Alle de kombinerte fiskeri- og fiskeforedlingsindustristedene regnes som ensidige (jfr. pkt. 3 ovenfor).

I Folketellingen er industri- og bergverks-sysselsettingen fordelt på 11 industrigrener. Dersom minst halvparten av de industrisysselsatte som bor på et sted, arbeider innenfor ett av disse 11 industrinæringsområdene, regnes stedet som ensidig.

I alt 27 steder tilfredsstilte ikke dette kriteriet, og regnes som flersidige industristeder. Det endelige utvalget blir dermed 104 ensidige industristeder.

Utvalgets avgrensninger og definisjoner er oppsummert i tabell A1:

Tabell A1. Avgrensning av industristeder i 1980.

	Antall	Folketall
Industristeder	206	
+ Fiskeristeder	38	
= Maksimalt utvalg	244	525 000
- Store steder	5	174 400
- Steder nær store steder	48	61 900
- Satelitter til		
ikke-industristeder	22	10 700
- Satelitter til industristeder	38	
= Redusert utvalg	131	278 000
- Flersidige industristeder	27	57 600
= Ensidede industristeder	104	220 400

9.

En ytterligere gradering av industristedene etter konjunktursårbarheten kunne også tenkes. De mest sårbare er avhengig av avsetningen av én vare (fisk, aluminium eller lignende) på ett eller et fåtall markeder. Noe mindre sårbare er steder - av typen Odda - med salg av flere varer som kan ha forskjellig konjunkturforløp. Utvalget har likevel avstått fra en slik skjønnsmessig gradering av industristedene.

10.

Graden av isolasjon vil også være av betydning f.eks. i vurderingen av støttetiltak til industristeder. Noen av dem er ekstremt isolerte, i den forstand at det ikke finnes alternative arbeidsplasser i nærheten. Skorvatn, Kjøpsvik og Båtsfjord er eksempler på slike steder. Andre industristeder har i det minste nabosteder som det er mulig å arbeide i. Det er ikke langt fra Vennesla til Kristiansand, eller fra Raufoss til Gjøvik.

Utvalget har etter skjønn tatt hensyn til nabosteders størrelse, næringsgrunnlag og avstand fra industristedet, og delt industristedene inn i to grupper: De en kan kalle isolerte, og de sentrale. Nitti av de 104 ensidige industristedene var også isolerte. Av de 27 flersidige industristedene var 14 også isolerte.

I tabell A2 gis en utførlig oversikt over hvordan utvalget av steder er fremkommet. Tabell A3 viser hvilke ensidige industristeder som er isolerte og sentralt beliggende, og hvilken industrigren som dominerer på hvert av dem, foruten folketallsutviklingen 1950-1980.

Den dominerende industrigreina på disse stedene omfatter de fleste viktigste bransjene i landet. (Bergverk, fiske og foredling, næringsmiddel, tekstil og beklledning, trevare og møbel, treforedling, kjemiske produkter, mineralske produkter, metallindustri og verftsindustri.) Tittelen på utredninga er "Problemer og muligheter på ensidige industristeder". Med den økonomiske krisa svevende i bakgrunnen er det stort sett problemene Buvik-utvalget konsentrerer seg om. Mulighetene som angis for denne delen av distrikts-Norge kan sammenfattes i ett ord: STRUKTURRASJONALISERING. Buvik-utvalgets innstilling er derfor et dokument som viser borgerskapet, representert ved regjeringa, sin strategi for å møte krisa for denne delen av norsk industri. Løsninga på de problemene som disse industristedene så utvilsomt står oppe i er basert på kapitalismens egne oppsummerte historiske erfaringer. Sånn formulerer Buvik-utvalget det sjøl: "I dette århunderet har det vært oppnådd store produktivitetsgevinster ved overgang fra jordbruk, skogbruk og fiske til industri og tjenesteytin."

Dette er borgerskapets ord for STRUKTURRASJONALISERINGA i 1950 og 60-åra som reiv opp store deler av distrikts-Norge og tvang tusenvis av nordmenn til å flytte. For kapitalen er løsninga på problemene til distrikts-industri-Norge i 1980 og 90-åra ei ny strukturrasjonalisering, denne gang gjennom nedtrapping og omstilling av industri-lokalsamfunna og eksport av kapitalen til mer produktive næringer enten innenlands eller internasjonalt. Nå skal samfunn som Tysse-dal, Sulis, Kirkenes, Mo i Rana osv. nedtrappes og omstilles. Tusenvis av arbeidere vil på en eller anna måte bli berørt.

Dette er kort uttrykt hoverstrategien til det norske borgerskapet når det gjelder framtida til industri-distrikts-Norge.

Jeg legger i denne innledninga mest vekt på å vise hvordan kapitalismen fungerer, hvilke planer og strategier systemet jobber etter. Men denne saka med de ensidige industristedene gir oss ei anledning til å komme ut over dette og ta opp spørsmålet om sosialismen. Kapitalistene vil helst kvitte seg med disse "elendige" industristedene". De vil legge ned Tyssedal og overføre krafta til ÅSV sånn at de kan utvide og sentralisere produksjonen.

Tyssedal-krafta representerer ei kraftutbygging verdt 1,7 milliarder kroner.

-Sitat fra statssekretær Ingebrigtsen, Aftenposten 11.mai-83:
Om Tyssedal-saken.

"Hvis man finner det riktig å satse fortsatt på denne industrien og utbygge den nasjonale kapasitet (aluminium, min anm.) vil det være langt mer lønnsomt å bruke de kraftmengder som trengs for smelteprosessen til å utvide kapasiteten i eksisterende verk."

Hva er vårt svar: Tyssedal og de andre ensidige industristedene skal bestå. I et sosialistisk Norge vil vi ta spesielt vare på distrikts-Norge.

"Men dette er urealistisk", vil en del kamerater hevde. "Det er en form for verdikonservativ sosialisme. Det vil ikke være mulig å unngå omstillinger". Både rett og galt, vil jeg hevde. I et sosialistisk Norge vil vi måtte ta hensyn til de særegne forholda vi finner i et land som Norge, slik som f.eks. de parlamentariske tradisjonene. Men det er også andre særegne forhold vi må ta hensyn til. Norge har nemlig også en særegen industristruktur som både gjenspeiler de materielle forholda i dette landet, nemlig forekomsten av naturrikdommer og elektrisk kraft, men også noe av folkesjela. I Norge er industripolitikk og distriktpolitikk sammenvevd i ei sterk enhet, et begrep i folket. Og dette er arbeiderklassens oppsummerte historiske erfaringer. Hva skjedde i Finnmark etter krigen?

I London satt borgerskapet og pønska ut storstilte planer om sentralisering av Finnmark til flere store tettsteder. Folk som vendte tilbake til Finnmark ble internert og blei nektet å flytte tilbake til heimplassen sin. Folk rømte, og hele planen falt i fisk (bokstavelig talt). Se tilbake på strukturrasjonaliseringa i 1950 og 60-åra. De fiskera og bøndene som blei tvunget til å flytte gjorde det i få tilfeller frivillig. Noe av grunnlaget for seieren i EF-avstemninga blei lagt da. Spørsmålet om opprettholdelse av de 104 industristedene gjelder derfor mye mer enn bare kampen for arbeidsplassene. Det gjelder faktisk et grunnleggende spørsmål om hvordan den norske nasjon er, hvordan språk og kultur i dette landet er.

Norge er et land som er bundet sammen av disse talløse små samfunn fra sør til nord. Ta livsgrunnlaget fra disse samfunna og du rører ved sjølvne livsnerva til Norge. Riv i stykker den veven som industri-distriks-Norge er, og du river i stykker noe helt grunnleggende ved Norge.

Kampen for å opprettholde de ensidige industristedene er kampen for framtids-Norge, det er et spørsmål om åssen vi kan tenke oss et sosialistisk Norge. Det må være utgangspunktet vårt, så må vi sjølsagt diskutere om Tyssedal, eller Høyanger for den saks skyld, må produsere aluminium, når dette utmerka godt kan produseres i den 3. verden. Og den diskusjonen og de beslutningene skal vi nok ta, men idag gjelder det å sloss mot borgerskapets forsøk på å rasere industri-distriks-Norge.

Vi stiller opp for å forsvare folks behov i utkant-Norge, opp i mot kapitalismens behov for maksimal profitt. Dette vil bli en viktig del av klassekampen i 1980 og-90-åra.

Jeg har i denne innledningen konsentrert meg om hvilke planer og strategier borgerskapet jobber etter, utifra visorda: "Kjenn fienden, og du kan vinne tusen slag". Jeg trur ikke situasjonen er så lys for øyeblikket, vi må bare erkjenne at arbeiderklassen og folket er i en klart defensiv situasjon, og borgerskapet er på offensiven i en grad mange ikke ville trodd var mulig for bare få år sia. Et av problema våre er bl.a. at vi kjenner fienden for dårlig, vi er ikke bortskjemt med analyser av hva vi kan vente oss av dævelskap fra den kanten, og det er derfor jeg har lagt vekt på det aspektet i denne innledningen.

Samtidig er det imidlertid sånn at mange spør seg sjøl om det nytter å sloss, hva skal vi egentlig gjøre i en sånn omfattende defensiv situasjon som vi vitterlig står midt oppe i? Jeg mener at det både går an å sloss og at det går an å vinne seire i en slik situasjon. Se bare på Tyssedal. Imot alle odds klarer de å holde kampen i gang, de har nå sloss i 10 år! Se på BB i Moss. Dersom vi ikke hadde reist kampen og streika i februar, ville vi ihvertfall ikke vært der vi er i dag. For få dager sia vant vi en viktig seier på veien, bedriften fikk ikke medhold i kravet om at de oppsagte skulle fratre før rettsaka kom opp. -

Rett nok har de ved hjelp av gulrot og pisk klart å kvitte seg med 27 av gutta, men vi er 27 som fremdeles står på kravet om rett til arbeid. Erfaringa vi kan trekke er at dersom ikke kampen var blitt reist, så hadde alle 54 nå vært ute av bedriften.

Jeg vil avslutte med å si at i en defensiv situasjon er det ikke bare viktig, men helt nødvendig å utnytte de taktiske offensivene som byr seg. Dvs. finne de sakene hvor det er mulig å mønstre krefter til å slå tilbake i ett konsentrert slag som har mulighet til å lykkes. BB er ei sånn sak. Sulis er ei sånn sak. Tyssedal er helt klart ei sånn sak, og den kampen kan vinnes!

Takk for oppmerksomheta.

